

KUML

ÅRBOG FOR JYSK ARKÆOLOGISK SELSKAB
1957

KUML

ÅRBOG FOR JYSK ARKÆOLOGISK SELSKAB

1957

With Summaries in English
Mit deutschen Zusammenfassungen

UNIVERSITETSFORLAGET I AARHUS

1958

Forside:

Restaurering af jættestue i Tustrup
Restoration of passage grave at Tustrup

Redaktion:

P. V. GLOB

Copyright 1958

by

Jysk Arkæologisk Selskab

Printed in Denmark

by

Aarhus Stiftsbogtrykkerie A/S

Clichéer:

Hammerschmidt - Århus

INDHOLD

<i>Johannes Brøndsted</i> : Erik Westerby	7
<i>P. Kjærum</i> : Storstensgrave ved Tustrup	9
<i>Knud A. Larsen</i> : Stenalderhuse på Knardrup Galgebakke	24
<i>Bent Sylvest</i> : En sværdskele fra ældre bronzealder	44
<i>C. J. Becker</i> : Førrømsk jernaldergrav fra Try skole i Vendsyssel	49
<i>Ad. Stender-Petersen</i> : Jordanes' beretning om Goternes udvandring	68
<i>Nils Lunn</i> : Træl – Tralle – Trælleborg	81
<i>Torkild Ramskou</i> : Stavgård og bautavi	86
<i>Johannes Nicolaisen</i> : Slaveri hos Tuaregerne i Sahara	91
<i>P. V. Glob</i> : Slangeofre i Bahraíns oldtidshovedstad	114
<i>T. G. Bibby</i> : Bahraíns oldtidshovedstad gennem 4000 år	128
<i>J. Læssøe</i> : En kileskrift fra Bahrain	164
<i>P. V. Glob</i> : Oldtidsfund i Qatar	167
Jysk Arkæologisk Selskab	179
<i>V. Gordon Childe</i> : Tilbageblik	180
<i>Ole Klindt-Jensen</i> : Seán P. Ó Ríordáin	188
<i>Stuart Piggott</i> : V. Gordon Childe og Seán Ó Ríordáin	190
<i>Wilhelm Holmqvist</i> : Nils Åberg	192

CONTENTS

<i>Johannes Brøndsted</i> : Erik Westerby	8
<i>P. Kjærum</i> : Megalithic tombs at Tustrup	22
<i>Knud A. Larsen</i> : Stone-Age houses on Knardrup Gallows Hill	41
<i>Bent Sylvest</i> : A scabbard from the Early Bronze Age	48
<i>C. J. Becker</i> : Ein vorrömisches Grab von Try, Amt Hjørring	64
<i>Ad. Stender-Petersen</i> : Jordanes' Bericht von der Auswanderung der Goten..	76
<i>Nils Lunn</i> : Træl – Tralle – Trælleborg	84
<i>Torkild Ramskou</i> : Stave-yard and sacred enclosure	89
<i>Johannes Nicolaisen</i> : Slavery among the Tuareg in the Sahara	107
<i>P. V. Glob</i> : Snake sacrifices in Bahrain's ancient capital	125
<i>T. G. Bibby</i> : The hundred-meter section	152
<i>J. Læssøe</i> : A cuneiform inscription from the island of Bahrain	165
<i>P. V. Glob</i> : Prehistoric discoveries in Qatar	175
Jysk Arkæologisk Selskab	179
<i>V. Gordon Childe</i> : Retrospect	180
<i>Ole Klindt-Jensen</i> : Seán P. Ó Ríordáin	188
<i>Stuart Piggott</i> : V. Gordon Childe and Seán P. Ó Ríordáin	190
<i>Wilhelm Holmqvist</i> : Nils Åberg	194

EN SVÆRDSKEDE FRA ÆLDRE BRONZEALDER

Af BENT SYLVEST

Når man ad landevejen fra Horsens til Brædstrup nærmer sig Nim, passerer man et bredt nord-sydgående bælte af oldtidshøje, hvoraf de fleste nu desværre er mere eller mindre bortpløjede. En fordom anseelig høj i skellet mellem gård-ejerne Mads Madsens og Kaj Jørgensens marker syd for vejen lige før Nim havde haft den vanskæbne, at dens østre del var blevet bortpløjet af tidligere ejere for adskillige år siden. Gårdejer Mads Madsen ansøgte nu om tilladelse til at fjerne den resterende del af højen. Nationalmuseet og Fredningsnævnet gav tilladelse, og Horsens Museum påtog sig udgravningen.

Højen, der var omgivet af en jorddækket fodkrans af knytnævestore sten, havde en diameter på 12 meter. Ved udgravningen fandtes perifert i højen skårene af en uornamenteret urne fra yngre bronzealder sammen med brændte ben. Da alle randskårene manglede lader urnen sig ikke nærmere bestemme. 3 andre steder i højen påvistes stensætninger, hvor nu forsvundne urner engang havde stået. Først i 2 meters dybde afdækkedes centralgraven: en 3 meter lang og 1 meter bred stensætning med længderetning øst-vest liggende på undergrunden (fig. 1). På dennes trugformede overflade lå et velbevaret bronzesværd i en træskede. Sværdet var brudt i flere stykker. I skeden var yderligere anbragt en flintdolk – med spidsen rettet mod sværdhæftet – og en lille bronzekniv, hvorved skedens munding var sprængt. Delvis under sværdsmeden lå en bronzedolk ligeledes i træskede. Yderligere fandtes en velbevaret tutulus og en meget medtaget bøjlenål. Af den døde påvistes kun resterne af venstre overarmsknogle (humerus) bevaret af ir fra det lige i nærheden liggende sværd. De enkelte genstandes placering i graven viser, at den døde har ligget på ryggen med hovedet mod vest (fig. 1). På flere af stenene sås sodlignende striber og ved sværdhæftet nogle små træstykker, som tilsammen udgjorde resterne af den forsvundne egekiste. Ved den senere konservering af fundet viste det sig, at også 3 små stykker tekstil var bevaret i sværdets nærhed.

Den mest iøjnefaldende gravgave var naturligvis bronzesværdet (fig. 2a), der er 68 cm langt med en lang smuktformet klinge forsynet med kraftig midt-ribbe, flankeret af parallellinier. Fæstet, der er kort, afsluttes nedadtil mod klingen med et bredt udvidet parti med runde skuldre og en tredelt udskæring mod klingen, hvoraf den midterste er cirkelrund, dannet af de indadbøjede flige. Klinge og fæste er forenet ved hjælp af 6 nagler. Sværdsnoppen (fig. 2c), der afslutter fæstet foroven, er oval og dekoreret med indpunslede, forbundne spiraler samt en rhombisk knop omgivet af en perlesnor. Parallele dybe tværriller og en firkantet fordybning på fæstets 2 sider har været fyldt med harpiks, hvoraf der

endnu ses rester. I modsætning til dette sværd af nordisk type står den 13 cm lange bronzedolk (fig. 2h), der formentlig er et fremmed arbejde¹). Det korte dolkblad er forbundet med resterne af et hornfæste ved hjælp af 2 kraftige nagler. Tutulusen (fig. 2 f.) har en diameter på 3 cm, og dens forside er dekoreret med concentriske linier og afstregede liniebånd omkring en kegleformet knop. På bagsiden findes en lille fordybning med tværstang. Almindeligvis har tutuli af denne type en øsken på bagsiden mens tværstangen er forbeholdt en anden tutulustype med større halvkugleformet midtparti²). Bøjlenålen er 15 cm lang, og dens nål er forsynet med rundt hoved med flad knap (fig. 2 d). Bøjlen består af et spidst-ovalt bronzebånd dekoreret med parallelle liniebånd, hvoraf flere er afstregede. Dårligst bevaret af bronzegenstandene er den lille kniv eller dolk (fig. 2 e), der var stukket i det store sværds skede. Den er tveægget med bred midtribbe og med rester af grebtunge. Længden udgør kun 8,5 cm.

Flintdolken (fig. 2 g), der er 14 cm lang, bærer tydeligt mærker af at være brugt som ildsten i sin stumpe ende. De 3 tekstilstykker er af mørkfarvet uld og fremstillet ved toskaftvævning.

Vigtigst blandt de fundne genstande må vel træskederne siges at være (fig. 2 b og i); skønt i talrige brudstykker lod de sig efter endt konservering delvis rekonstruere. De er fremstillet af 2 flade træskinner, der har været limet sammen i kanten. Rester af skindforing lod sig ikke påvise. Sværdsmeden (fig. 3) har afrundet mundparti og spidser til nedad. Meget tyder på, at den har været forsynet med en dupsko af horn, ben eller læder, idet sværdets spids ved udgravningen stak udenfor skeden, skønt skedens munding nåede til sværdhæftet. Skedens forside er dekoreret med en smal ophøjet midtribbe i sin øverste

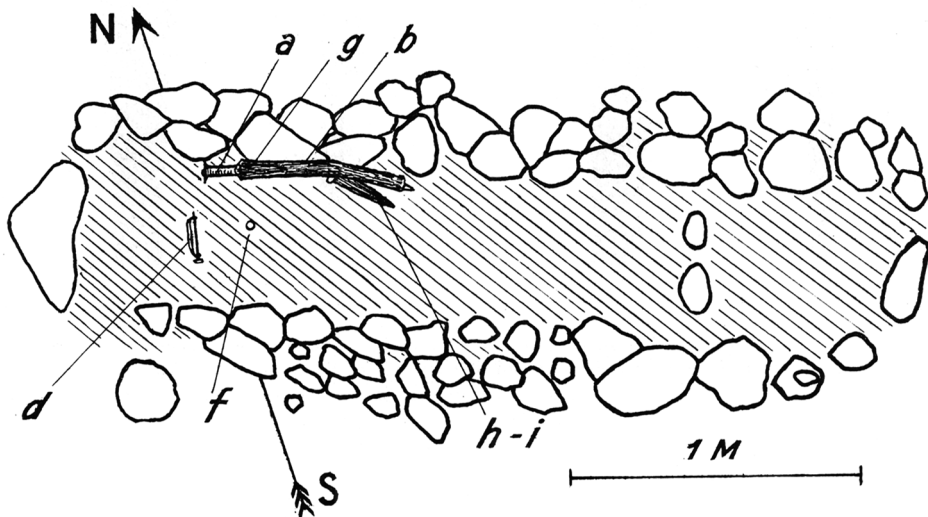

Fig. 1. Plan af graven. Det skraverede parti viser stentæppets udstrækning. a: bronzesværd, b: sværdskede, d: bøjlenål, e: bronzekniv, f: tutulus, g: flintdolk, h: bronzedolk, i: dolkskede.

Plan of grave. The shaded portion shows the extent of the stone setting. a: bronze sword, b: sword scabbard, d: fibula, e: bronze knife, f: tutulus, g: flint dagger, h: bronze dagger, i: dagger sheath.

Fig. 2. De i graven fundne genstande: a) bronzesværd, b) sværdskede, c) sværdknop, d) bøjlenål, e) bronzekniv, f) tutulus, g) flintdolk (ildsten), h) bronzedolk, i) dolkskede.
 Objects found in the grave: a) bronze sword, b) sword scabbard, c) sword pommel, d) fibula, e) bronze knife, f) tutulus, g) flint dagger (fire-stone), h) bronze dagger, i) dagger sheath.

1/3, og 2 tværgående parallelle bånd afgrænser foroven på skeden 2 felter, som er smykket med buede indskårne liniebånd med konveksiteten mod midtribben. Hvor midtribben ophører nedadtil ses rester af lignende buede liniebånd, men den dårligere bevaring af skeden her umuliggør en sikker tydning. Skedens bagside bærer samme dekorationer blot forskudt i forhold til forsiden og ikke så godt bevaret. Dolkskeden, der er bredest foroven, er uden dekorationer og udskæringer af nogen art. På grund af den fremskredne destruktion af begge skeder, har det anvendte træs art ikke kunnet bestemmes*).

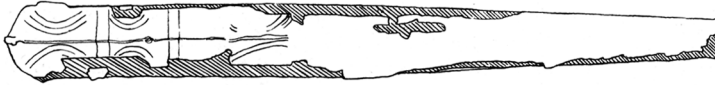

Fig. 3. Sværdsmeden.
The sword scabbard.

Da bronzegenstandene ifølge deres form og udsmykning må stamme fra bronzealderens 2. periode³⁾, findes der en del sammenligningsmateriale, idet der er fundet flere sværdskeder fra denne tid. Fra skederne fra Jerslev II⁴⁾ og Muldbjerg A⁵⁾ afviger Nimskeden både i form og udsmykning. Det afrundede mundparti og afsmalningen nedadtil har skeden tilfælles med skederne fra Store Høj⁶⁾, Borum Eshøj B⁷⁾ og Store Kongehøj⁸⁾, men kun på den sidstnævnte iøvrigt langt rigere dekorerede skede findes en lignende ornamentik: Et lille stykke under mundingsranden findes på Store Kongehøj-skeden i et felt, begrænset nedadtil af et tværgående bånd, buede liniebånd med konveksiteten mod skedens midtlinie. Som tidligere omtalt har Nim-skeden formentlig haft en dupsko af horn, ben eller læder. En sådan dupsko findes på skeden fra Trindhøj A-graven, en skede der ellers ikke ligner Nim-skeden i form eller udsmykning⁹⁾. De her omtalte skeder stammer alle fra fund fra forrige århundrede. En i 1957 ved Sigersdal fundet sværdskede¹⁰⁾, der er omviklet med en smal læderrem har tilsyneladende – skeden er endnu under konservering – ikke ornamentik, der minder om Nim-skedens, og efter resterne af det i skeden indstukne sværd at dømme drejer det sig snarere om et fund fra bronzealderens 3. end 2. periode. Nim-skeden er således mest beslægtet med Store Kongehøj-skeden, men er dog langt fattigere i sin udsmykning end denne og har formentlig haft dupsko. Sin opbygning af 2 flade træskinner har den fælles med de tidligere fundne sværdskeder fra denne periode af bronzealderen.

Hver gang en gravhøj forsvinder, lider det danske landskab et uopretteligt tab. I dette tilfælde opvejes tabet dog noget af det rige fund af bronzevåben og -smykker og ikke mindst af den ornamenterede skede, der har forøget vort sparsomme kendskab til bronzealderens sværdskeder.

SUMMARY

A Scabbard from the Early Bronze Age.

One of a belt of tumuli in the neighbourhood of Nim on the road from Horsens to Brødstrup, in a damaged condition and scheduled for removal, was recently excavated by Horsens Museum. The tumulus had a diameter of 12 meters, and was surrounded by an edge-ring of cobbles. Remains of four secondary graves were found, one a damaged urn from the Late Bronze Age, and the other three stone settings in which urns had originally stood.

The central grave consisted of a stone setting 3 by 1 meters, lying east-west with a trough-like depression in the centre (fig. 1). In the trough lay sooty stripes and remains of wood as evidence of an oak-trunk coffin, and the left humerus only of the skeleton, which had lain with its head to the west. Grave furnishings comprised a tutulus, a badly preserved fibula, a bronze dagger in a wooden sheath and, above it, a well-preserved sword in a wooden scabbard (fig. 2). In the scabbard lay also a flint dagger which had clearly been used as a fire-stone, and a little bronze knife. In addition three small pieces of woollen cloth, of two-shaft weave and dark colour, were preserved near the sword.

The most important of the objects discovered is the wooden scabbard (figs. 2 b & 3). It was made of two flat wooden battens, glued together at the edges, with a rounded lip and a pointed end. It probably originally possessed a chape of horn, bone or leather, as the sword projected from the end of the scabbard when found. It is decorated with a central rib and two fields of curved lines. The bronze objects must belong to Bronze Age Period 2, and the scabbard can therefore be compared with several other examples of that period ^{4, 5, 6, 7, 8}).

Bent Sylvest.

NOTER

- ¹) H. C. Broholm: Danmarks Bronzealder bd. II, p. 120. ²) H. C. Broholm: Danmarks Bronzealder bd. II, p. 107. ³) H. C. Broholm: Danmarks Bronzealder bd. II, H. C. Broholm: Danske Oldsager III, p. 17-30. ⁴) Vilhelm Boye: Fund af Egekister fra Bronzealderen i Danmark p. 163, pl. I. H. C. Broholm: Danmarks Bronzealder p. 94. ⁵) Vilhelm Boye: Fund af Egekister fra Bronzealderen i Danmark p. 163, pl. V. H. C. Broholm: Danmarks Bronzealder bd. II, p. 94, pl. 11. ⁶) Vilhelm Boye: Fund af Egekister fra Bronzealderen i Danmark p. 163, pl. VIII. H. C. Broholm: Danmarks Bronzealder bd. II, p. 94. ⁷) Vilhelm Boye: Fund af Egekister fra Bronzealderen i Danmark p. 163, pl. X. H. C. Broholm: Danmarks Bronzealder bd. II, p. 94, pl. 14. ⁸) Vilhelm Boye: Fund af Egekister fra Bronzealderen i Danmark, p. 163. H. C. Broholm: Danmarks Bronzealder bd. II, p. 94, pl. 11. ⁹) Vilhelm Boye: Fund af Egekister fra Bronzealderen i Danmark p. 163, pl. XX. H. C. Broholm: Danmarks Bronzealder bd. II, p. 94. ¹⁰) Th. Mathiassen og L. Vebæk: Personlig meddelelse. *) Undersøgelsen er venligst foretaget af forstkandidat H. Vedel, Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles afdeling for systematisk botanik.